

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 15 lutego 2018 r.

Adam Bodnar

XI.518.5.2018.AS

Pan
Zbigniew Ziobro
Prokurator Generalny
Minister Sprawiedliwości
ul. Rakowiecka 26 / 30
02 – 528 WARSZAWA

Pełniąc funkcję organu odpowiedzialnego za wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania, powierzonych instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich na mocy ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2017 r., poz. 1219), **do priorytetowych kierunków swojej aktywności zaliczam przeciwdziałanie zjawiskom rasizmu i ksenofobii w Polsce.** Z tego względu wszelkie sygnały o zdarzeniach motywowanych nienawiścią na tle narodowościowym, etnicznym lub wyznaniowym traktuję z najwyższą uwagą uznając, że przejawy tego typu uprzedzeń, zwłaszcza w formie przemocy, nie tylko stanowią naruszenie zakazu dyskryminacji wyrażonego w art. 32 Konstytucji RP, ale także godzą w istotę demokratycznego społeczeństwa.

Kierując się powyższym przekonaniem podjąłem z urzędu postępowanie wyjaśniające w sprawie zdarzeń przedstawionych w reportażu magazynu Superwizjer pt. „Polscy neonaziści”, wyemitowanym na antenie telewizji TVN24 w dniu 19 stycznia br.¹ Materiał ten opisywał **działalność osób i organizacji zaangażowanych w serię koncertów i spotkań, podczas których propagowano treści i symbole wprost odwołujące się do faszystowskiej ideologii III Rzeszy, a także wnoszono hitlerowskie pozdrowienia**, oddając cześć Adolfowi Hitlerowi. Reportaż szczegółowo przedstawiał dwa takie wydarzenia: festiwal „Orle Gniazdo” oraz obchody 128. rocznicy urodzin Adolfa Hitlera, zorganizowane w lesie nieopodal Wodzisławia Śląskiego w 2017 roku.

¹ Materiał dostępny na stronie TVN 24: <https://www.tvn24.pl/superwizjer-w-tvn24,149,m/superwizjer-tvn-z-kamera-w-srodowisku-polskich-neonazistow,807953.html> (dostęp 24.01.2018r.).

Jest to kolejna z podjętych w moim Biurze spraw, w której doszło do **propagowania faszystowskich czy rasistowskich symboli lub treści w przestrzeni publicznej.**

W wystąpieniu z dnia 14 listopada 2017 r. **przedstawiłem Prokuraturze Okręgowej w Warszawie obszerną analizę przebiegu zeszłorocznego Marszu Niepodległości²** wskazując, że niektórzy jego uczestnicy, prawdopodobnie także członkowie straży marszu, prezentowali podczas marszu hasła i symbole nawiązujące do ruchu białej supremacji lub nazistowskiej polityki rasowej. Zwróciłem m.in. uwagę na symbole „krzyża celtyckiego” utożsamianego z międzynarodowym symbolem rasizmu, „czarnego słońca”, znaku wykorzystywanego przez członków formacji Waffen SS, czy skrótu „NS”, pochodzącego prawdopodobnie od określenia „narodowy socjalizm” – ideologii hitlerowskiej III Rzeszy. Powyższym symbolom towarzyszyły również transparenty gloryfikujące ideologię „czystości rasowej” lub wyższości przedstawicieli białej rasy, prezentujące takie hasła, jak „Czysta krew, trzeźwy umysł”, „Biała Europa braterskich narodów”, czy „Europa będzie biała albo bezludna”³.

Podobną interwencję podjąłem w styczniu br. w związku z umieszczonym na stronie internetowej mazowieckiej brygady Obozu Narodowo-Radykalnego artykułem pt. „Adam Busse: Separatyzm rasowy – odpowiedź na multikulti w XXI wieku”. W tej sprawie, korzystając z uprawnienia określonego w art. 14 pkt 5 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2017 r., poz. 958), **zwróciłem się do Prokuratury Okręgowej w Warszawie z prośbą o wszczęcie z urzędu postępowania przygotowawczego w związku z podejrzeniem propagowania w tym artykule treści rasistowskich⁴.** Materiał ten zawierał bowiem sformułowania wzywające do „przywrócenia prymatu białej rasie”, stworzenia społeczeństwa opartego na „zasadzie wyższości białej rasy”, czy zakazie „mieszania się ras” oraz zakładającego konieczność wysiedlenia osób o określonej przynależności etnicznej do kraju ich pochodzenia w imię przywrócenia „równowagi światowego porządku”. Zwróciłem też uwagę, że znamiona przestępstwa publicznego nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych i rasowych mogą wypełniać liczne sugestie autora, bezpodstawnie przypisujące osobom o innym pochodzeniu narodowym czy etnicznym odpowiedzialność za „wzrastające statystyki przestępczości (napadów, rabunków, gwałtów i mordów)”, „nieustające konflikty etniczne między rdzenną ludnością a kolorowymi imigrantami”, „osłabienie Europy”, czy „zachwianie stanu równowagi

² Wystąpienie z dnia 14 listopada 2017r. sygn. XI.518.90.2017.MS, dostępne: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/RPO%20do%20Prokuratury%20Okr%20C4%99gowej%20w%20sprawie%20hase%20i%20transparent%20B3w%2011.11.17.pdf> (dostęp: 24.01.2018).

³ Sygn. akt PO I Ds. 292/2017.

⁴ Wystąpienie z dnia 17 stycznia 2018r. sygn. XI.518.91.2017.AS, dostępne: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20RPO%20do%20Prokuratora%20Okr%20C4%99gowej%20w%20sprawie%20propagowania%20rasizmu.pdf> (dostęp: 24.01.2018).

społecznej, religijnej i demograficznej między rdzenną, europejską, białą ludnością a obcymi kulturowo, napływowymi imigrantami”, co w przyszłości miałyby – zdaniem autora – doprowadzić do „kulturowego i cywilizacyjnego ludobójstwa na rdzennej ludności o białej skórze”.

Z zaniepokojeniem stwierdzam, że okoliczności ujawnione przez autorów reportażu „Polscy neonaziści” wpisują się w niebezpieczną tendencję nasilania się i radykalizowania postaw rasistowskich i ksenofobicznych w Polsce, która choćby ze względu na społeczne negatywne oddziaływanie nie może być uznana za zjawisko marginalne. Tendencja ta jest dostrzegalna zarówno w statystykach publikowanych przez Prokuraturę Krajową, wskazujących na stały wzrost liczby wszczętych postępowań o przestępstwa popełnione z pobudek rasistowskich, antysemickich lub ksenofobicznych w niemalże wszystkich regionach Polski⁵, jak też w zwiększającej się z roku na rok liczbie interwencji podejmowanych przeze mnie w tego typu sprawach. Analiza postępowań prowadzonych w moim Biurze potwierdza, że do przejawów nienawiści na tle rasowym, narodowościowym, etnicznym i wyznaniowym dochodzi w Polsce coraz częściej, a ataki te nie ograniczają się do obelżywych słów, lecz często przeradzają się w agresję fizyczną, jak to miało miejsce np. w przypadku 14-letniej dziewczynki napadniętej w Warszawie w styczniu br.⁶

Te niepokojące zmiany w nastrojach społecznych potwierdzają badania socjologiczne, wskazujące na kolejne zagrożenia związane z obecnością rasizmu i ksenofobii w Polsce – dorośli i młodzi mieszkańcy Polski coraz częściej spotykają się z mową nienawiści w mediach i sytuacjach codziennych, a przez częsty kontakt z nią są bardziej skłonni sami ją stosować⁷. Wskazuje się również, że ludzie – zwłaszcza młodzi – stykający się z mową nienawiści stają się bardziej skłonni do naruszania także innych zasad współżycia społecznego, deklarując większą gotowość do stosowania przemocy⁸.

Skuteczne zwalczanie wszelkich przejawów dyskryminacji rasowej i narodowościowej, zapobieganie rozpowszechnianiu treści rasistowskich oraz niezwłoczne eliminowanie z życia publicznego organizacji usprawiedliwiających

⁵ Wyciąg ze sprawozdania dot. spraw o przestępstwa popełnione z pobudek rasistowskich, antysemickich lub ksenofobicznych prowadzonych w I półroczu 2017 roku w jednostkach organizacyjnych prokuratury, zob. <http://pk.gov.pl/sprawozdania-i-statystyki/wyciag-ze-sprawozdania-dot-spraw-o-przestepstwa-popolnione-z-pobudek-rasistowskich-antysemickich-lub-ksenofobicznych-prowadzonych-w-i-polroczu-2017-roku-w-jednostkach-organizacyjnych-prokuratury.html#.WmhMEK7iaUk> (dostęp: 24.01.2018).

⁶ Sprawa zaatakowanej na tle rasistowskim 14-letniej dziewczynki opisana została w artykule pt. „Ciemnoskóra 14-latka pobita w Warszawie. Sprawca miał krzyczeć Polska dla Polaków”, zob. <http://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2018-01-04/czarnoskora-14-latka-pobita-w-warszawie-sprawca-mial-krzyczec-polska-dla-polakow/> (dostęp: 24.01.2018).

⁷ M. Winiewski, K. Hansen, M. Bilewicz, W. Soral, A. Świdorska, D. Bulska, „Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych”, str. 5-6, zob.

http://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/MOWA_NIENAWISCI_MOWA_POGARDY_INTERNET.pdf (dostęp: 24.01.2018).

⁸ Ibid. str. 7.

nienawiść rasową mają fundamentalne znaczenie nie tylko dla zapewnienia poczucia bezpieczeństwa wszystkim mieszkańcom Polski, ale także dla wzmocnienia demokratycznej wizji polskiego społeczeństwa, w którym każdej osobie – bez względu na jej pochodzenie rasowe czy narodowe – organy ścigania udzielają wsparcia i niezbędnej pomocy prawnej. W tym kontekście, uwzględniając także obowiązki Polski wynikające z szeregu aktów prawa międzynarodowego, w tym m.in. Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz.U. z 1977 r. nr 38, poz. 167), Konwencji w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej (Dz.U. z 1969 r. nr 25, poz. 187), czy Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. z 1993 r. nr 61, poz. 284), warto podkreślić, że to **na organach ścigania ciąży szczególna odpowiedzialność**, która wymaga, aby sprawy o podłożu dyskryminacyjnym – obejmujące przypadki „mowy nienawiści” czy przemoc werbalną i fizyczną – prowadzone były ze specjalną czujnością i wrażliwością wobec pokrzywdzonych, a same zjawiska propagowania ideologii faszystowskiej oraz przejawy przestępczości motywowanej uprzedzeniami spotykały się ze stanowczą i niezwłoczną reakcją ze strony państwa. Niewątpliwie przykładem takiego działania było wydanie w 2014 roku Wytycznych Prokuratora Generalnego w zakresie prowadzenia postępowań o przestępstwa z nienawiści⁹, które – oprócz zaleceń dotyczących sposobu prowadzenia postępowań w sprawach o przestępstwa z nienawiści – zawierały również szereg istotnych rozwiązań w zakresie nadzoru nad takimi postępowaniami. Szczególne znaczenie miało **uznanie każdego postępowania przygotowawczego w sprawie o przestępstwo z nienawiści za sprawę dużej wagi**, wyznaczenie konkretnych prokuratur do prowadzenia tego typu spraw, czy zlecenie stałego monitorowania tych postępowań. Z uwagi na nasilające się nastroje ksenofobiczne w Polsce pozwolę sobie wyrazić nadzieję, że narzędzie, jakim są Wytyczne, zostanie utrzymane i nadal będzie upowszechniane wśród podległych Prokuratorowi Generalnemu organów. Liczę również, że z inicjatywy Pana Ministra podjęte zostaną inne, podobne działania, które pozwolą skuteczniej zwalczać przejawy przestępczości z nienawiści. W tym kontekście, szczególnie istotne wydaje się wdrożenie zaleceń Komitetu ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej, zawartych w Uwagach końcowych w sprawie połączonego XX i XXI sprawozdania okresowego przekazanego przez Polskę z dnia 19 marca 2014 r., wskazujących na pilną potrzebę kontynuowania szkoleń z zakresu przestępstw o motywacji rasowej skierowanych do prokuratorów, funkcjonariuszy Policji i sędziów, podkreślających konieczność ścigania i adekwatnego karania wszelkich przejawów rasizmu¹⁰.

⁹ Wytyczne nr PG VII G 021/54/13 z dnia 26 lutego 2014 roku.

¹⁰ Uwagi końcowe w sprawie połączonego XX i XXI sprawozdania okresowego przekazanego przez Polskę z dnia 19 marca 2014r. Zob. „Racial discrimination in criminal justice”, pkt 11, zob.: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD/C/POL/CO/20-21&Lang=En

W związku z narastającą ksenofobią, postępującą radykalizacją postaw niechętnych osobom o różnym pochodzeniu narodowym czy etnicznym i wyznawcom różnych religii, a także dynamicznie zmieniającą się specyfiką działania zorganizowanych grup i środowisk propagujących ideologie rasizmu czy faszyzmu, wydaje się również zasadne podjęcie analizy obowiązujących przepisów prawa, m.in. art. 119, art. 256, art. 257 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r., poz. 2204; dalej: k.k.), pod kątem ich skuteczności w zwalczaniu przestępczości motywowanej nienawiścią. Należy przy tym postawić pytanie, czy przepisy prawa karnego obejmują pełne spektrum czynów rzeczywiście szkodliwych społecznie, czy też konieczne jest rozszerzenie katalogu tego typu przestępstw. W tym kontekście warto choćby odwołać się do rozwiązań zawartych w Ogólnych Rekomendacjach Komitetu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Eliminacji Dyskryminacji Rasowej nr 35 z dnia 26 września 2013 r., które zalecają państwom-sygnatariuszom Konwencji m.in. penalizowanie samego członkostwa w organizacjach promujących lub podżegających do nienawiści rasowej czy też uczestnictwa we wszelkich rodzajach tego typu działań¹¹. Należy zauważyć, że we wspomnianych już wyżej Uwagach końcowych w sprawie połączonego XX i XXI sprawozdania okresowego przekazanego przez Polskę, Komitet zarekomendował również podjęcie takich kroków, jak znowelizowanie przepisów kodeksu karnego tak, aby rasistowska motywacja uznana została za okoliczność obciążającą umożliwiającą wymierzenie bardziej dolegliwej kary, a także wzmoczenie wysiłków na rzecz skutecznego egzekwowania zakazu działalności dla partii lub organizacji promujących dyskryminację rasową. Zdaniem Komitetu, konieczne jest również, aby Polska efektywnie zwalczała zjawisko rasizmu w sporcie oraz podjęła zdecydowane działania skierowane przeciwko właścicielom stron internetowych promujących dyskryminujące treści w Internecie¹².

Z wnioskiem o przeprowadzenie takiej analizy, również pod kątem podjęcia stosownej inicjatywy ustawodawczej w tym zakresie, zwróciłem się do Prezesa Rady Ministrów. Mam nadzieję, że moja propozycja zyska również poparcie Pana Ministra. Wychodząc jednocześnie z założenia, że zarówno zwalczanie postaw rasistowskich i ksenofobicznych, jak i budowanie otwartego społeczeństwa jest zadaniem wymagającym wspólnego zaangażowania wielu stron, jako Rzecznik Praw Obywatelskich jestem gotowy wesprzeć wysiłki Pana Ministra i Prokuratury Krajowej

¹¹ Committee on the Elimination of Racial Discrimination, General recommendation No. 35, dostępne na stronie internetowej Komitetu ds. Eliminacji Dyskryminacji Rasowej: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=6&DocTypeID=11 (dostęp: 29.01.2018r.)

¹² Uwagi końcowe w sprawie połączonego XX I XXI sprawozdania okresowego przekazanego przez Polskę z dnia 19 marca 2014r., pkt 8, 10. Zob.: Racial motivation” i „Hate discourse and crimes”: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD/C/POL/CO/20-21&Lang=En

w tym zakresie, aby wypracowane rozwiązania w zakresie skutecznego przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii zapewniały pełną i skuteczną ochronę przez dyskryminacją.

Wracając na koniec do sprawy przedstawionej w reportażu magazynu Superwizjer, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o poinformowanie o aktualnym stanie wszystkich postępowań toczących się w związku z okolicznościami ujawnionymi przez autorów tego reportażu. Proszę przy tym o potwierdzenie, czy czynności sprawdzające w tych postępowaniach podejmowane są pod kątem popełnienia czynów zabronionych opisanych w art. 256 § 1 i § 2 k.k. Będę również zobowiązany za przekazanie informacji o podjętych bądź planowanych przez Prokuraturę czynnościach w kierunku ewentualnej delegalizacji stowarzyszenia „Duma i Nowoczesność”, które, według twórców reportażu, było odpowiedzialne za przedstawione w tym materiale wydarzenia.

[*Adam Bodnar*]